



**RICHTLIJNEN VOOR DE OPMAAK VAN HET PUBLIEKE DOSSIER (NOVEMBER 2001)**

**INFORMATIE VOOR DE KENNISGEVER (GELDIG VOOR 2002)**

ALGEMENE INLEIDING

Het Koninklijk Besluit (KB) van 18 december 1998 (tot reglementering van de doelbewuste introductie in het leefmilieu evenals het in de handel brengen van GGO's of producten die er bevatten) voorziet in haar artikel 8 § 1 dat elk aanvraagdossier betreffende een doelbewuste introductie voor experimentele doeleinden tevens een **voorstel van informatieverstrekking aan het publiek** dient te bevatten. Aan de hand van dit publieke dossier moet de burger geïnformeerd worden over de activiteiten van bedrijven en onderzoekscentra uit de sector van de biotechnologie.

Naast het bereiken van een zo breed mogelijk publiek moeten dergelijke publieke dossiers ook een leerfunctie vervullen. Doelstelling van deze publieke dossiers is de burger toe te laten kennis te vergaren, risico's tegen voordelen af te wegen, een eigen opinie te vormen rond deze ontwikkelingen en producten etc.. Om dit leerproces te stimuleren wordt er expliciet gevraagd een begrijpelijke en leesvriendelijke taal te hanteren, die voor ieder toegankelijk is, wetenschappelijke termen en concepten te verklaren en tevens het gebruik van affirmatieve niet wetenschappelijk onderbouwde beweringen (bv. 'no scientific harm') en reclame-achtige boodschappen te mijden, aangezien deze door de burger met wantrouwen en scepticisme onthaald worden.

Naast algemene en eerder technische gegevens betreffende de inschatting van de risico's, moet het publieke dossier vervolledigd worden met informatie betreffende sociaal-economische aspecten daar er bij de burger uiteraard ook vraag is naar de maatschappelijke impact van biotechnologische toepassingen.

De SBB zal deze publieke dossiers in 3 talen nl. het Nederlands, Frans en Engels op de Belgian Biosafety Server (<http://www.biosafety.be>) publiceren onder de rubriek "Environmental releases in Belgium" en ze op die manier ter beschikking stellen van de burger. Daarom wenst de SBB een elektronische versie ("word" document) van het publieke dossier per e-mail ([ydevos@sbb.ihe.be](mailto:ydevos@sbb.ihe.be) en/of [suzy.renckens@sbb.ihe.be](mailto:suzy.renckens@sbb.ihe.be)) te ontvangen en dit voor de 3 talen.

Om de kennisgever te begeleiden bij de opmaak van het publieke dossier van veldproeven met transgene gewassen heeft de Sectie Bioveiligheid en Biotechnologie (SBB), het secretariaat van de Bioveiligheidsraad, deze richtlijnen (guidelines) opgesteld.

## CONTACT

Contactpersonen: Yann Devos en Dr. ir. Suzy Renckens  
Secretariaat van de Bioveiligheidsraad  
Sectie Bioveiligheid en Biotechnologie (SBB)  
Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid (WIV)  
Juliette Wytsmanstraat 14  
1050 Brussel  
tel: 02/642.52.93, fax: 02/642.52.92  
e-mail: [ydevos@sbb.ihe.be](mailto:ydevos@sbb.ihe.be) en [suzy.renckens@sbb.ihe.be](mailto:suzy.renckens@sbb.ihe.be)  
web: <http://www.biosafety.be>.

## DE GUIDELINES

In het volgende onderdeel treft u de te volgen richtlijnen voor de opmaak van het publieke dossier.

# LOGO VAN HET BEDRIJF of ONDERZOEKSCENTRUM

## Informatie bestemd voor de burger.

FIRMA of ONDERZOEKSCENTRUM XXX

### Titel van de proef.

Europees Notificatienummer  
B/BE/XX/YY

#### **(Korte inleiding over het reglementaire kader en aanvraagprocedure. XXX en YYY in te vullen door de SBB.)**

Het vrijzetten van genetisch gewijzigde organismen (GGO's) in het leefmilieu is strikt gereguleerd op Europees niveau door de richtlijn 90/220/EEG (recentelijk vervangen door richtlijn 2001/18/EG van 12 maart 2001) en op Belgisch niveau door het Koninklijk Besluit (KB) van 18 december 1998 "tot reglementering van de doelbewuste introductie in het leefmilieu evenals het in de handel brengen van GGO's of producten die er bevatten". Om het veilig gebruik van GGO's te waarborgen stipuleren beide wetteksten ondermeer dat het vrijzetten van GGO's voor experimentele doeleinden verboden is zonder de voorafgaande geschreven toelating van de bevoegde minister. Het al dan niet toekenning van een toelating is gebaseerd op een grondige evaluatie van de bioveiligheid van de geplande vrijzetting (risico-evaluatie), die uitgevoerd wordt door de Bioveiligheidsraad.

Om de vereiste toelating van de bevoegde minister te verkrijgen heeft de firma of onderzoekscentrum XXX bij de dienst Inspectie-generaal der Grondstoffen en Verwerkte Producten van de bevoegde overheid een aanvraagdossier ingediend. Na het positief advies van de Bioveiligheidsraad heeft de bevoegde minister aan de firma of onderzoekscentrum XXX de toestemming verleend om de proefnemingen met transgene XXX uit te voeren in het jaar of jaren XXX, zoals beschreven in de aanvraag B/BE/XX/YY.

#### **(Geldig voor klassieke procedures.)**

De vrijzetting is voorzien op een of meerdere proeflocatie(s) in Vlaanderen / Wallonië / Brussel gelegen op het grondgebied van de gemeente XXX en zal de normale teeltperiode van het gewas XXX volgen die loopt vanaf maand XXX tot maand YYY.

#### **(Geldig voor vereenvoudigde procedures.)**

Voor het jaar XXX is de vrijzetting voorzien op een of verschillende proeflocatie(s) in Vlaanderen / Wallonië / Brussel gelegen op het grondgebied van de gemeente XXX en zal de normale teeltperiode van het gewas XXX volgen die loopt vanaf maand XXX tot maand YYY.

Verantwoordelijke te contacteren voor bijkomende informatie betreffende de proefnemingen:

Dit houdt de coördinaten van het bedrijf of het onderzoekscentrum in evenals de coördinaten van de te contacteren verantwoordelijke. Het zou wenselijk zijn binnen het bedrijf of de onderzoeksinstelling een verantwoordelijke aan te duiden die vragen van de burger kan beantwoorden. Deze persoon zou het publiek moeten kunnen informeren over de activiteiten van het bedrijf of onderzoekscentrum en zo mogelijk de verbinding vormen tussen het bedrijf of onderzoekscentrum, de pers, de verenigingen, de burger en andere actoren.

## **0. INHOUDSTAFEL:**

Gelieve een inhoudstafel te maken die binnen hetzelfde document een link legt naar de respectievelijke eronder volgende tekstgedeelten. Door op een titel van de inhoudstafel te klikken moet men in het overeenkomstige tekstgedeelte van het document terecht komen.

## **1. BESCHRIJVING VAN DE GENETISCH GEWIJZIGDE PLANTEN:**

Niet iedereen is vertrouwd met het biotechnologische jargon. Daarom zou het publiek een stap verder worden geholpen door te verklaren wat transgene planten zijn en in welke mate ze verschillend zijn van de traditioneel geselecteerde gewassen. Dit betekent dat een aantal basisbegrippen verduidelijkt zullen moeten worden (zie onderdeel 14 "Verklarende woordenlijst").

Vervolgens moeten de gebruikte plantensoort(en) en hun nieuwe kenmerk(en) vermeld worden. Dit impliceert:

- de nederlandse en latijnse benaming van de gebruikte plantensoort(en) en/of -variëteit(en)
- de aard van het nieuwe kenmerk of de nieuwe kenmerken (bv. mannelijke steriliteit, herstellen van vruchtbaarheid, herbicide tolerantie, insecten tolerantie, stress resistentie, etc.)
- een begrijpelijke uitleg over de functie van de nieuwe kenmerken
- een begrijpelijke uitleg over de werking van de nieuwe kenmerken

Hiermee willen we de burger doen inzien dat ieder transgeen gewas een geval apart is (afhankelijk van de gebruikte soort of variëteit, van het geïntroduceerde kenmerk en van het milieu waarin het terechtkomt).

## **2. DOEL VAN DE PROEFNEMING:**

Dit onderdeel omvat een beschrijving van de doelstelling(en) van de proefneming. Wat wordt er met deze proef of proeven beoogd? Beoogt men de vermeerdering van kandidaat elite-lijnen in open veld (in kooien)? Of evalueert men de schimmeltolerante of insecttolerante lijnen in open veld? Of werden de experimenten uitgevoerd om de biologische werking van een specifiek herbicide te onderzoeken en het opbrengstniveau te bepalen? Gaat het om de evaluatie van landbouwkundige prestaties van de transgene gewassen en de verzameling van landbouwkundige en kwalitatieve gegevens? Of is de proefneming bestemd voor de productie van transgene zaden? Of betreft het louter een 'demonstratie' proef? Ook hier zullen termen waarmee het publiek niet vertrouwd is toegelicht moeten worden.

Het lijkt ons interessant uit te leggen waarom dergelijke proefnemingen uitgevoerd dienen te worden in het open veld en dit te koppelen aan de voorgaande en toekomstige stappen in het onderzoeksproces (zie volgend onderdeel).

### **3. OVERZICHT VAN VOORGAANDE EN TOEKOMSTIGE WERKZAAMHEDEN:**

De burger moet begrijpen dat het creëren van een nieuwe variëteit een proces is van lange adem en er aan de geplande veldintroductie een ganse geschiedenis voorafgaat. In dit onderdeel kunnen de voorafgaande werkzaamheden (voorgeschiedenis) besproken worden, zoals activiteiten uitgevoerd onder ingeperkte condities (laboratoria, groeikamers, serres, kasproeven, etc.).

Daarnaast kunnen ook de toekomstige plannen, doelstellingen (bijvoorbeeld het in de handel brengen van genetisch gemodificeerde gewassen) en de verdere stappen in het onderzoeksproces besproken worden als de gebruikte strategie blijkt te werken (het schetsen van de toekomstvisie).

### **4. VOORDELEN VOOR HET MILIEU, DE LANDBOUWER OF DE CONSUMENT:**

Het publiek moet ook begrijpen waarom dergelijke proefnemingen met transgene planten uitgevoerd worden. Hierbij moet duidelijk zijn dat het publiek er indirect voordeel kan bij hebben, omdat deze gewassen vooral ontwikkeld zijn om aan landbouwers en milieu een toegevoegde waarde te leveren (gewassen waarbij het risico op een mislukte oogst door insectenschade of plantpathogene schade gereduceerd kan worden of gewassen die beter bestand zijn tegen ongunstige klimatologische omstandigheden of bepaalde soorten van bodemvervuiling (bv. verzilting)). Aangewezen is te vermelden en uit te leggen wat de potentiële voordelen en de mogelijke verbeteringen kunnen zijn ten opzichte van de conventionele landbouwpraktijken. Een vergelijking met de gangbare landbouwpraktijken zou van pas komen.

Gelieve een onderbouwde argumentatie te hanteren door te verwijzen naar de beschikbare wetenschappelijke literatuur (artikels, rapporten, websites, etc.) (zie onderdeel 13 "Referentielijst").

### **5. BIOLOGIE EN LEVENSCYCLUS VAN DE GEBRUIKTE PLANT:**

Om de rest van het verhaal voor ieder toegankelijk te maken is het nodig basisinformatie te verschaffen over de levenscyclus en de biologie van de gebruikte plant(en) of gewas(sen).

#### **5.1. ALGEMENE BIOLOGIE VAN DE GEBRUIKTE PLANT:**

Dit omvat een korte omschrijving van de biologie van de plant. Een algemene omschrijving van de gebruikte soort als gewas, haar oorsprong, haar ecologie, haar voorkomen (in welk biotoop ze voorkomen bv.), haar morfologie, de ontwikkeling van de plant etc. Gaat het bijvoorbeeld om een bol- of knolgewas, een éénjarige of meerjarige plant etc.?

## **5.2. REPRODUCTIEVE BIOLOGIE VAN DE GEBRUIKTE PLANT:**

Ook dient meer uitleg gegeven te worden over de reproductieve biologie van de gebruikte plant. Plant de gebruikte plant zich vegetatief en/of generatief voort? Hoe gebeurt die a- of seksuele voortplanting? Welke zijn de verschillende stappen en processen om tot een succesvolle vermeerdering van de ouderplanten te komen.

### ***5.2.1. Generatieve voortplanting***

- **pollen en bestuiving**

De volgende vragen zouden ten minste beantwoord moeten worden. Hoe gebeurt de bestuiving onder veldcondities? Zijn de gebruikte planten zelfbestuivers of windbestuivers en/of insectbestuivers? Door middel van welke transportagentia wordt pollen verspreid? Nemen de concentraties aan pollen en de leefbaarheid van het pollen sterk af in functie van de afstand van de bron? Wat volgt er op een succesvolle bevruchting? Verschilt het gedrag van de transgene planten met dat van conventionele planten?

- **zaden en vruchten**

De volgende stap of schakel in het verhaal zijn de zaden en vruchten. Wat zijn zaden en vruchten en waarvoor dienen ze? Waaruit zijn ze ontstaan? Levert de gebruikte plant al dan niet hoge hoeveelheden zaad en vruchten? Hoe worden ze verspreid (actief of passief transport)? Kan dit proces vergemakkelijkt worden door speciale structuren (haren, pluis, vliezige vleugels)? Onder welke groeicondities zullen de zaden kiemen? Wat zijn de overlevingskansen? Kunnen de zaden gedurende jaren onder optimale omstandigheden in kiemrust in de bodem overleven? En onder welke condities zullen die dormante zaden kiemen? Ook hier willen we weten of de transgene planten een al dan niet een gelijkaardig gedrag vertonen?

### ***5.2.2. Vegetatieve voortplanting***

Afhankelijk van het type gewas zullen de plantendelen die aanleiding kunnen geven tot een nieuwe kloon van de ouderplant (wortels, knollen, bollen, bolletjes, bolwortels, scheuten of andere plantendelen) besproken moeten worden. De rol en functie van de desbetreffende plantenonderdelen moeten opgehelderd worden.

## **6. MOGELIJKE EFFECTEN OF RISICO'S VOOR HET MILIEU:**

In dit onderdeel dienen de mogelijke effecten of risico's voor het milieu bij het introduceren van transgene gewassen in het open veld opgehelderd te worden. De verschillende risico's dienen aangekaart te worden (bv. verticale genenoverdracht, horizontale genenoverdracht, gewasopslag, interacties met doel- en niet doelorganismen, etc.). Het onderscheid kan gemaakt worden tussen het gevaar (hazard) en de blootstelling (exposure) die beide samen het risico bepalen (risk = hazard x exposure).

Gelieve een onderbouwde argumentatie te hanteren door te verwijzen naar de relevante en wetenschappelijke literatuur (artikels, rapporten, websites, etc.) (zie onderdeel 13 "Referentielijst").

Er kan op gewezen worden dat de gangbare landbouwpraktijken ook nadelen vertonen (vergelijking maken met de conventioneel gecultiveerde gewassen).

Indien nog onvoldoende gegevens bekend of beschikbaar zijn omtrent de mogelijke effecten of risico's voor het milieu, dient aangegeven te worden wat er in de toekomst ondernomen zal worden om meer kennis op te bouwen eens de gebruikte strategie blijkt te werken?

## **6.1. UITKRUISSING EN VERSPREIDING IN NATUURLIJKE ECOSYSTEMEN:**

### ***6.1.1. Verspreiding van transgeen pollen***

Een korte inleiding die weergeeft dat er voor bepaalde gewassen een reële kans bestaat dat het transgeen pollen zich buiten het proefveld verspreidt, er wilde verwanten bevrucht worden door seksuele voortplanting en dus een ongewenste verspreiding van transgene gewassen in het milieu optreedt.

- **overleving en verspreiding van pollen**

De burger zou geïnformeerd moeten worden over de kans op verspreiding van pollen, indien dergelijke gegevens beschikbaar zijn. De aanvrager zal moeten aanduiden of er natuurlijke verwanten in de omgeving van het proefveld aanwezig zijn, hoe ver pollen verspreid wordt, hoe snel de hoeveelheid pollen afneemt in functie van de afstand (leptokurtische distributie) en hoe de levensvatbaarheid van pollen afneemt in functie van de tijd en afstand.

- **intra- en interspecifieke hybridisatie**

Kan bestuiving met hetzelfde gewas geteeld in de omgeving van het proefveld optreden en/of kan bestuiving met wilde, al dan niet nauwe, verwanten optreden? Staan de gewassen of wilde verwanten waarmee een kruising kan optreden in de omgeving van het proefveld? Staan ze op hetzelfde moment in bloei? Zijn ze onderling compatibel (reproductieve barrières)? Zo ja, wat is de kans op een succesvolle hybridisatie?

### ***6.1.2. Verspreiding van transgene zaden***

Ook hier is het aangewezen aan te geven hoe de transgene zaden in het milieu kunnen terechtkomen. Zal er een hoeveelheid zaad bij zaai en oogst vrijkomen dat op het proefveld zal achterblijven? Kan het gevormde zaad ook buiten het proefveld geraken? Naast die ruimtelijke verspreiding wordt ook een verspreiding in de tijd verwacht (zaden die gedurende jaren in kiemrust in de bodem overleven). Zullen de geproduceerde zaden wel levensvatbaarheid zijn en blijven? Zullen ze in staat zijn de embryonale ontwikkeling te onderhouden? Hoe ver kunnen ze buiten het proefveld verspreid worden? Hoe nemen met de afstand de aantallen af (distributie)?

### ***6.1.3. Selectief voordeel***

Gelieve aan te geven of de nieuwe kenmerken het gedrag van de transgene plant mogelijk positief beïnvloedt in aanwezigheid van de vereiste selectiedruk. Zal de transgene plant door de nieuw(e) kenmerk(en) beter aangepast zijn en een selectief voordeel vertonen ten opzichte van de wilde verwanten? Wordt hierdoor een bepaald evenwicht verstoord?

Zullen de transgene planten het beter kunnen doen dan de natuurlijke verwanten? Zijn ze minder gevoelig aan bepaalde milieustres en overleven of reproducen ze zich hierdoor beter? Hebben de gevormde zaden ook een hogere overlevingskans? Vertonen ze een invasiever gedrag waardoor ze sneller in aantal kunnen toenemen? Welk effect heeft een veranderde abundantie en distributie van transgenen op het natuurlijke ecosysteem?

De vraag is ook te weten of dergelijk geselecteerde gewassen afhankelijk van het geïntroduceerde kenmerk nog wel competitief zijn ten opzichte van onkruiden. Kunnen de ontsnapte transgene zaailingen buiten het proefveld overleven?

#### **6.1.4. Gewasopslag**

Wat is gewasopslag? Hoe kan dit optreden na oogst van het gewas? Welke impact kan gewasopslag hebben indien deze niet beheerd wordt?

### **6.2. INTERACTIES MET DOELORGANISMEN:**

Vermeldenswaardig is weer te geven op welke manier doelorganismen de oogst kunnen beperken en doen mislukken door de planten te beschadigen, en dat daarom hun bestrijding nodig is.

Doch dient geweten te zijn of nadelige effecten verwacht worden en dus ook aan te duiden welke die effecten zijn (bv. het optreden van resistenties aan de bestrijdingsmiddelen bij de bestreden doelorganismen). Daarnaast kan besproken worden of gelijkaardige verwachte nadelige effecten ook voorkomen in de traditionele landbouwpraktijken, of de voordelen opwegen tegen deze ecologische nadelen. Verder kan aangekaart worden of het optreden van dergelijke negatieve effecten beheerd en ingeperkt kan worden (bv. het optreden van resistentie vertragen door het nemen van specifieke maatregelen).

### **6.3. INTERACTIES MET NIET-DOELORGANISMEN:**

Speciale aandacht dient gegeven te worden aan het werkingsspectrum van het geproduceerde nieuwe eiwit en de effecten die het eiwit heeft op de bodemmicroflora en -fauna (bv. mycorrhizale fungi). Dit wordt van belang geacht omdat door bladval (bv. bij transgene fruitbomen), vallende vruchten (bv. valappels), niet geoogste transgene plantendelen en wortelxcretie er eventueel een concentratie van het eiwit in de bodem kan ontstaan. De hoeveelheid, de biobeschikbaarheid, de afbreekbaarheid en de persistentie van dit eiwit in de bodem spelen bij het vaststellen van deze effecten een belangrijke rol.

Op dezelfde manier zal een mogelijke blootstelling aan het eiwit en het effect van het eiwit op pollinatoren en andere organismen (bv. vogels) besproken moeten worden. Blootstelling via transgeen pollen of transgene vruchten valt aan te kaarten.

In aanwezigheid van antibioticumresistentiegenen in de transgene planten zal er ook gesproken moeten worden over de risico's verbonden aan de horizontale overdracht van dit soort genen naar pathogene micro-organismen.

Indien informatie omtrent de interacties met niet-doelorganismen niet voorhanden is, dient de aanvrager aan te geven wat er in de toekomst ondernomen zal worden om die leemten op te vullen en hoe dit in de toekomst onderzocht en geanalyseerd zal worden?

#### **6.4. IMPACT VAN GROOTSCHALIG EN LANGETERMIJN GEBRUIK:**

Indien gegevens over de impact op het milieu en de volksgezondheid van het grootschalig en langdurig gebruik van de beschreven transgene planten beschikbaar zijn, dienen ze hier aangekaart te worden. Potentiële scenario's kunnen hierbij voorgesteld worden.

### **7. INPERKINGS-, CONTROLE- EN OPVOLGINGSMAATREGELEN:**

De burger moet geïnformeerd worden over het bestaan van proefprotocols en protocols die bepalen hoe de percelen van transgenen aangelegd, opgevolgd, geroid, beheerd en uitgevoerd moeten worden en hoe omgegaan moet worden met transgeen materiaal bevattend afval. Indien geen protocol bestaat voor het specifieke gewas moeten de genomen inperkings-, controle- en opvolgingsmaatregelen toegelicht worden. Ook moet het publiek geïnformeerd worden over het bestaan van inperkingsmaatregelen, die de transgene planten binnen het proefveld trachten te houden. Het moet ook het nut van dergelijke maatregelen inzien en begrijpen waarom ze opgeëist worden.

#### **7.1. CONTROLE OP POLLENVERSPREIDING:**

Het moet duidelijk zijn dat de verspreiding van transgeen pollen in het milieu maximaal ingeperkt moet worden. Daarom dienen de genomen inperkingsmaatregelen ter controle van dit probleem vermeld te worden. De aanvrager dient bijvoorbeeld aan te geven welke isolatie-afstand tot andere velden van hetzelfde gewas of van wilde verwanten nageleefd wordt om een zuivere zaadproductie te garanderen en om ongewenste kruisbestuiving te reduceren? Andere genomen maatregelen of werkpraktijken ter inperking van de pollenverspreiding dienen ook vermeld te worden. Bijvoorbeeld het verwijderen van de bloemknoppen (verwijderen van het bloemstadium), het omgeven van de bloeiende bloemen met pollengaas of het plaatsen van isolatie kooien, of ervoor zorgen dat er geen compatibele gewassen geteeld worden in de buurt van het proefveld etc.

#### **7.2. CONTROLE OP DE VERSPREIDING VAN TRANSGENE ZADEN:**

Normaal gezien zorgt de uitvoerder ervoor dat de zaden van het perceel geoogst worden. Toch is het mogelijk dat een klein deel van de zaden in het veld achterblijft. Dus het inperken van dit zaadverlies door het gewas te oogsten voor algehele rijpheid van de zaden kan een wijze van controle zijn. Ook de verspreiding van transgeen zaad buiten het proefveld en de vermenging van transgene en niet-transgene zaden is ongewenst. Dit impliceert het aangeven van de opgeëiste en genomen controlemaatregelen (zaadconditionering, leegmaken van de zaaimachine en het beheer van de zaadresten). Dus hoe wordt de verspreiding van transgene zaden gecontroleerd en ingeperkt?

#### **7.3. CONTROLE VAN GEWASOPSLAG (OPVOLGING, MONITORING, NA-OOGST BEHANDELINGEN):**

Aangegeven moet worden dat het veld na de beëindiging van de proef afhankelijk van het geteelde gewas gedurende 1, 2 of meerdere jaren opgevolgd en regelmatig gecontroleerd moet worden op gewasopslag. Verklaar welke die maatregelen zijn en waarom ze genomen moeten worden? De

opvolgingsmaatregelen (monitoring) beschreven in de proefprotocols en protocols voor transgene suikerbiet, *Brassicaceae* en chicorei kunnen hierbij als basis dienen.

Voorbeeld met zaadopslag: Het zaad dat tijdens de oogst op de bodem valt, zal meestal gedurende enkele weken na oogst op het veld achterblijven om te kiemen. Het zal niet ondergewerkt worden en de gekiemde zaailingen zullen vernietigd worden door een aangepaste behandeling. Hoe wordt omgegaan met de kleine hoeveelheden zaad die tijdens de oogst op de bodem vallen? Worden ze ondergewerkt? Laat men ze kiemen? Hoe worden de zaailingen aangepakt of vernietigd? Wordt de lokatie na het beëindigen van de proef regelmatig gecontroleerd?

Ook het vegetatieve materiaal dat aanleiding kan geven tot een nieuwe kloon van de ouderlijke plant dient gecontroleerd te worden. Ook hier zal de kennisgever de voorgestelde maatregelen moeten vermelden. Bijvoorbeeld het in plastic containers plaatsen van bollen die na oogst terug uit de bodem kunnen gehaald worden, of knollen in de bodem laten zitten om de eruit ontwikkelende opslag te controleren.

## **8. Vernietiging van transgeen materiaal:**

Aangegeven moet worden dat zowel het geoogste transgeen materiaal dat niet bestemd is voor een verdere productontwikkeling of proefneming als het transgeen materiaal niet bestemd voor de oogst vernietigd zal worden. Zo zullen bijvoorbeeld de GG zaden die niet tot verdere productontwikkeling of proefneming aangewend worden vernietigd worden. Zeer duidelijk moet gesteld worden dat het gebruik ervan in de voedselketen (als dierlijke en/of menselijke voeding) verboden is!

Wat gebeurt er met het geoogst materiaal? Welk type materiaal is er niet bestemd voor de oogst? Welke type proeven worden niet geoogst? Hoe zal die vernietiging in zijn werk gaan?

## **9. Noodsituaties:**

Hierbij dient uitgelegd te worden hoe alle onvoorziene gebeurtenissen in een vroeg stadium zullen geïdentificeerd worden en hoe ermee zal worden omgegaan. Tevens zal vermeld moeten worden dat in uitzonderlijke gevallen de proefveldplanten effectief kunnen vernietigd worden (bv. door behandeling met een geschikt herbicide).

## **10. Inspectie:**

### **(letterlijk over te nemen door aanvrager)**

De Inspectie-generaal der Grondstoffen en Verwerkte producten is in België belast met de controle van veldproeven met transgene planten. Ten einde haar controles te plannen is de kennisgever verplicht op voorhand de bevoegde dienst te informeren over de zaai- en oogstdatum. Op het terrein waken controleurs erover dat de zaai- en oogstbewerkingen overeenstemmend de ministeriële toelating en de verschillende protocols uitgevoerd worden. Daarnaast nemen de controleurs stalen van het plantaardig materiaal die in officiële laboratoria geanalyseerd worden.

## **11. ACTIVITEITENVERSLAG:**

### **(letterlijk over te nemen door aanvrager)**

Op het einde van het teeltseizoen dient een door de kennisgever opgesteld activiteitenverslag overgemaakt te worden aan de bevoegde dienst, nl. de Inspectie-generaal der Grondstoffen en Verwerkte producten en dit uiterlijk op 31/12/2002. Dit activiteitenverslag omvat ten minstens de volgende gegevens:

- een kopie van het logboek,
- de plaats en periode van verspreiding,
- de precieze aard van de daadwerkelijke verspreide transformanten,
- de werkelijke oppervlakte van het proefperceel,
- de doelstelling(en) van de proeven,
- de frequentie waarmee waarnemingen werden gedaan op het proefperceel en de aard daarvan,
- de maatregelen die werden genomen om een onbedoelde verspreiding van transgeen materiaal buiten het proefperceel te vermijden,
- de gebruikte methode ter vernietiging van de oogst en de doeltreffendeheid ervan,
- de bij de proef bekomen resultaten,
- een overzicht van het toezicht op het proefperceel.

## **12. SOCIAAL-ECONOMISCHE ASPECTEN:**

Uit het advies van betrokken partijen bleken publieke dossiers in het algemeen sociaal-economische aspecten te missen. Dit deel van de informatie moet gericht zijn op die aspecten die invloed hebben op arbeidsverhoudingen, werkgelegenheid in brede zin, invloed op verwerking van producten, prijs/kwaliteit, etc. De betrokken partijen legden ons een aantal onbeantwoorde vragen en leemtes voor. Ze kwamen tot volgende vragen:

Welke is de meerwaarde van de technologie tegenover andere mogelijke technologieën op dit terrein (conventionele en alternatieve)? Wat is de meerwaarde ten opzichte van bestaande producten? Wat is de economische en sociale noodzaak van de ontwikkeling? Wat is het algemeen maatschappelijk belang van die biotechnologische toepassing? Is er nood aan dit nieuwe product? Mogelijke effecten op tewerkstelling? Wat zijn de verwachtingen op financieel vlak? Hoe ziet u de verdere ontwikkeling van dit product? Wat zijn de verdere stappen in het onderzoeksproces?

Welke maatschappelijke actoren worden beter van het technologisch potentieel in de proefneming?

Welk engagement neemt men als bedrijf of onderzoekscentrum op om op gezette tijden het brede publiek over de vooruitgang van het onderzoek te informeren?

Welk engagement neemt men als bedrijf op om te peilen naar mogelijke bezorgdheden en vragen bij direct betrokkenen en het brede publiek ten aanzien van de proefneming?

## **13. REFERENTIELIJST:**

Uit onderzoek blijkt dat het gebruik van affirmatieve niet wetenschappelijk onderbouwde holle beweringen en reclame-achtige boodschappen een negatief effect heeft op de burger. Deze worden door de burger met wantrouwen en scepticisme onthaald. Gelieve daarom uw beweringen en

bevindingen wetenschappelijk te onderbouwen door te verwijzen naar relevante wetenschappelijke literatuur of websites etc.

#### **14. VERKLARENDE WOORDENLIJST:**

Aangezien niet alle burgers even vertrouwd zijn met de besproken problematiek, is het aangewezen de niet alledaagse termen te verklaren.

\*\*\*